

Varga Mátyásról és képeiről

Varga Mátyás képeit Makó, Szeged, Szekszárd után Debrecen közönsége is megismerhette a Déri Múzeumban rendezett kiállításán. A Kossuth-díjas érdemes művész, a Nemzeti Színház fődíszlettervezője, az ismert grafikus, debreceni kiállításán elsősorban mint *festőművész* mutatkozott be. Ifjú korában együtt járt az Iparrajziskolán a Rómában élő *Tóth Imrével*, aztán *Szentiványi Lajossal*. A Képzőművészeti Főiskolán a grafikai tanszakon végzett, de építész szeretett volna lenni, aztán végül is már fiatalon olyan munkakörbe került, amelyben sokoldalú tehetsége szinte korlátlan lehetőséghez jutott. 1939-ben lett a Nemzeti Színház díszlettervezője s azóta több mint 700 színházi bemutatóhoz, köztük Madách: *Mózes-éhez*, *Vörösmarty: Czille és a Hunyadiak-jához*, *Németh László: Széchenyi-jéhez* s több mint 40 filmhez készített díszleteit a nézők milliói lát-

hatták. (Az utóbbiak között *Liliomfi, Mit csinált felséged? Budapesti tavasz* stb.)

Azt mondtam, hogy a díszlettervezés szinte határtalan lehetőséget nyújtott művészi tehetsége kiélésére. Valóban azt, mert a festő a színekben, a grafikus a vonalakban, a szobrász és az építész a térképzésben kér szót magának a díszlettervezés során, azonkívül még a szerepek is, amikbe a díszlettervezőnek bele kell magát élnie, úgy, mintha maga játszaná végig valamennyit. Mindebből áll elő az összhatás, miközben a nézőnek minderről legtöbbször halvány sejtelme sincs, ahogy nem emlegetjük a levegőt sem, ha nincs baj vele. Varga Mátyás számára a díszlettervezés kezdettől fogva *művészet* s eszerint is művelte. Nem intézte el a díszlettervező művész feladatát egy-két sima deszkalappal, vagy szimpla mértani testekkel, az eredmény *műalkotás*, mégha többnyire csak

festői és grafikai alkotás marad is utána.

A művésznek a főnti kiállításokon festményeit láthatta a közönség. Ahogy színpadképei sem rugaszkodnak el az adott darab tartalmától és szellemétől, úgy képei is azt adják, amit a téma, a választott motívum ígér és úgy, ahogy kifejezésére a festői megjelenítés az alkotó tehetséget kötelezi. Ahogy a díszlet is érzelmi állapotot fejez ki, gondolatot közvetít, ugyanúgy a festő a festményén keresztül nem sémákat közöl, hanem fantáziáját szárnyaira bocsátva örökíti meg mondanivalóját a tartalom keresztül, akár hegyet, Balatont, virágot válasszon is, akár csepdéletet, tájképet hozzon is világra, a szubjektív vérmérsékletnek megfelelően hol reális, hol expresszív, hol már-már tárgyiatlanul, csaknem a teljes elvontságig absztrahálva. Mert a kifejezés lehetőségeiben és változataiban ugyancsak nem szűkölködik a művész, annak ellenére, hogy mindig megmarad emberi közelségben, sohasem tévesztve szem elől azt, hogy emberek számára alkot, az értelem és a szépérvék számára. Van bátorsága elmenni a tárgyi kellékeket már-már elmosó színek kompozícióig (*Metropolisz, Birnhami erdő*), megrázza a geometrikus elemeket is, hogy téri képzeteket keltsen velük. Erre neki nem azért van szüksége, mert – mint annyi kortárs művésznek – fogyatékos a rajztudása. Varga Mátyás kitűnő grafikus, ezt fametszetei, exlibriszei, portréi, vedutái (*Kolozsvár, a Farkas utcai Magyar Színház, Budapest, Tamási Áron, a lebontott budapesti Nemzeti Színház I., II., Márkus Emilia, Önarckép* stb.), aztán alkalmi grafikái már régen bebizonyították. Neki valóban joga van absztrahálni, mert nála ez nem eredendő fogyatékoságot leplez, hanem a kifejezőeszközök skáláját szélesíti.

Pannó című képén lendület, expresszió fűti a növényi motívumokat, szirmokat, fürtöket, ágakat, leveleket. *Nagymaros* című képe monumentális távlatot idéz. *A Belső tó Tihanyban* ismert és népszerű motívumot vés emlékeztünkbe. *Vőfélybot*-ja a népi motívumok művészi áttételére jellemző alkotás, szín pompás alakzatokkal teljes értékű illúziót ad a vőfélybotról. *Zsámbék* c. képe Jékely Zoltán hatalmas erejű versét idézi Zsámbék romjairól. *Ősz a Gál utcában* c. képe ódon hangulatot kelt. *A kékszalag verseny* – balatoni kép, az erős zöldek, a sötétlő viharfellegek, a suhanóan villanó fehérek a verseny drámaiságát kitűnően érzékeltetik. *Az Álom, a Medúza* – napkelet csodás képzeletű világába vezet el. Színpadképterveiből örömmel látta a közönség a *Bánk bán*, *Az ember tragédiája*, a *Hunyadi László* (*Dóm tér* címen), *Kodály: Hány János* és a *Verdi: Aida* c. daljátékokhoz készült festményeket.

Varga Mátyást erős szálak fűzik a hazai rögöz s a határokon túl is a magyarság emberi és kulturális értékállománya érdekli elsősorban. Tihany, Hódmezővásárhely, Balaton, Nagymaros, Köröshegy, Kolozsvár csak néhány állomása ennek a számontartó és lelkeket építő törekvésnek. Debreceni kiállítása azt bizonyította, hogy a díszlettervezés Macedóniája azért nem bizonyult számára szűknek, mert tehetsége sokoldalúságával tett eleget kívánalmainak és ebből szükségképpen meg kellett születniük e kiállításon bemutatott sajátos festői alkotásoknak, amiknek valóban a közönség előtt a helyük. Így érthető, miért fogadják a szépművészetek hívei Varga Mátyás képeit városról városra – szeretettel.

SZÍJ REZSŐ

Benyó Ildikó rajza